

*Л. О. ЯЩЕНКО,
 кандидат економічних наук,
 старший науковий співробітник
 відділу економічних досліджень,
 Інститут продовольчих ресурсів
 Національної академії аграрних наук України*

Інвестиційна привабливість галузей харчової промисловості України

В статті проаналізовано тенденції щодо основних засобів у харчовій промисловості, оцінено загальну інвестиційну привабливість харчової промисловості та виявлено найбільш і найменш інвестиційно привабливі її галузі за допомогою кластерного аналізу. Запропоновано стратегічні напрями державної політики щодо інвестиційної діяльності в харчовій галузі.

Ключові слова: *інвестиційна привабливість, іноземні інвестиції, показники ліквідності, показники фінансової стійкості, показники рентабельності, кластерний аналіз.*

Постановка проблеми. Ефективно вкладені інвестиції є запорукою розвитку підприємства у довгостроковій перспективі. Підвищення інвестиційної привабливості підприємств є необхідною умовою економічного зростання і покращення якості життя, тому зазначеному питанню повинно приділятися значне місце на рівні як держави, так і окремих підприємств. Забезпечення ефективного функціонування підприємств потребує формування належного механізму управління інвестиційною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційну привабливість підприємств досліджували в своїх працях такі вітчизняні вчені як А. Гончарук, А. Яцик [1], Г. Кошельок [2], Л. Семенчук, С. Мороз [3], О. Шаманська [4].

Поняття “інвестиційна привабливість” досить точно, на нашу думку, розкрито у роботі [3]: “Інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність показників, що комплексно характеризують діяльність підприємства і показують доцільність укладення в нього тимчасово вільних коштів”.

Метою статті є дослідження інвестиційної привабливості галузей харчової промисловості України протягом 2014 та 2015 років.

Виклад основних результатів дослідження. Відмітимо, що харчова промисловість демонструє досить високий рівень освоєння капітальних інвестицій, про що свідчить, зокрема, тенденція зростання вартості основних засобів протягом 2012–2015 рр. та переважання ступеня оновлення основних засобів над ступенем їх вибуття (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка відтворення основних засобів у харчовій промисловості

Показник	2012	2013	2014	2015
Основні засоби, тис. грн	105624275	116775570	125745233	136201586
Темп зростання (падіння) основних засобів, %	–	110,6	107,7	108,3
Введено в дію нових основних засобів, тис. грн	9003787	9409767	8456656	14679818
Темп зростання (падіння) введених в дію нових основних засобів, %	–	104,5	89,9	173,6
Ліквідовано основних засобів, тис. грн	980362	1009215	507814	12188773
Темп зростання (падіння) ліквідованих основних засобів, %	-	102,9	50,3	2400,2
Амортизація (знос) основних засобів, тис. грн	6243171	7279525	7262435	8171509
Темп зростання (падіння) амортизації основних засобів, %	–	116,6	99,8	112,5
Ступінь зносу, %	47,2	48,5	47,2	47,5
Темп зростання (падіння) ступеня зносу основних засобів, %	–	102,8	97,3	100,6

Джерело: дані Державної служби статистики України [5]

Разом із тим, капітальні інвестиції у харчову промисловість у 2012–2015 рр. мали нестабільну тенденцію, що відображено в табл. 2. Позитивними виявилися 2013 та 2015 роки, але в 2014 р. відбулося різке скорочення, до 13487 млн грн, що зумовлено загостренням політичної ситуації. Нестабільна тенденція спостерігається й стосовно частки капітальних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. В цілому за період з 2012 по 2015 рік вона збільшилася на 0,1%, хоча у 2015р. відбулося її падіння на 0,9%.

Таблиця 2

Динаміка капітальних та прямих іноземних інвестицій за видами промислової діяльності в Україні за 2012–2015 рр., млн дол.

Показник	2012	2013	2014	2015
Капітальні інвестиції у промисловість, млн грн	273256	249873	219420	273116
Капітальні інвестиції у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, млн грн	13280	14941	13487	13548
Частка капітальних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, %	4,9	6,0	6,1	5,0
Прямі іноземні інвестиції у промисловість, млн дол	17166,7	18012,5	14817,1	16250,2
Прямі іноземні інвестиції у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, млн дол	3039,9	3287,2	2732,4	2683,6
Частка прямих іноземних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, %	17,7	18,2	18,4	16,5

Джерело: складено на основі [5]

Обсяги прямих іноземних інвестицій у харчову промисловість зростали протягом 2012–2013 рр. а в 2014 та 2015 році зафіксовано їх доволі різке падіння (табл. 2). В цілому за період з 2012 по 2015 рік частка прямих іноземних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів зменшилася на 1,2%, хоча в 2013 та 2014 роках спостерігалось їх зростання.

Разом із тим, харчова промисловість у більшості має високу інвестиційну привабливість завдяки швидкому терміну окупності вкладень у порівнянні з іншими галузями промисловості, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності.

Ефективність використання основних засобів у харчовій промисловості протягом 2012–2015 років характеризує динаміка фондівдачі (рис. 1).

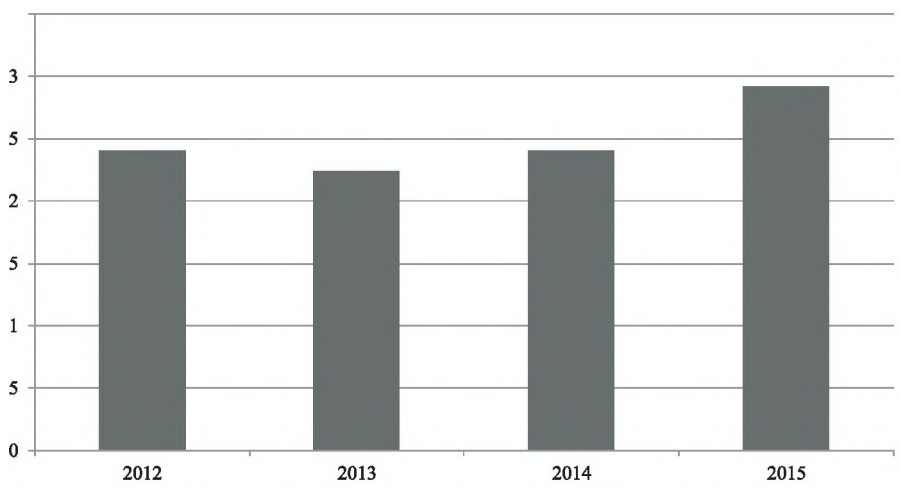

Рис. 1. Динаміка фондівдачі основних засобів у харчовій промисловості

Джерело: побудовано на основі даних [5]

Підвищення ефективності використання основних засобів у харчовій промисловості у 2015 році підтверджується позитивною динамікою показника фондівдачі, що збільшилася від 2,4 грн / грн за 2012 рік до 2,9 грн / грн за 2015 рік. Це свідчить, що з кожної гривні, вкладеної в основні засоби в харчовій промисловості України у 2015 році, отримано на 0,5 грн більше чистого доходу, ніж у 2012 році.

Інвестиційну привабливість галузей харчової промисловості можна визначити на основі показників, що представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Економічний зміст показників інвестиційної привабливості галузей харчової промисловості

Показник	Формула для розрахунку	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
<i>Показники ліквідності (платоспроможності)</i>			
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	Характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення боргів протягом року	Збільшення; $K_{\text{покр.}} = 1$; при $K_{\text{покр.}} < 1$ баланс є неліквідним.
Коефіцієнт ліквідності швидкої	(Оборотні активи – Запаси) / Поточні зобов'язання	Кількість одиниць найбільш ліквідних активів, що припадає на одиницю термінових боргів	Збільшення; $K_{\text{лікв.}} > 1$
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	Грошові кошти / Поточні зобов'язання	Характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість	Збільшення; $K_{\text{абс. лікв.}} = 0,2-0,35$
Співвідношення між поточною дебіторською та кредиторською заборгованістю	Дебіторська заборгованість / Поточні зобов'язання	Характеризує здатність підприємства розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року	$K_{\text{деб./кред.}} = \geq 1$
<i>Показники фінансової стійкості</i>			
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними засобами	(Оборотні активи – Поточні зобов'язання) / Оборотні активи	Характеризує абсолютну можливість перетворення активів підприємства у ліквідні кошти	Збільшення; $K_{\text{осс}} > 0,1$
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	(Оборотні активи – Поточні зобов'язання) / Запаси	Характеризує достатність довгострокових коштів підприємства для забезпечення безперервного виробничо-збутового процесу.	Збільшення
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Власний капітал / Пасиви	Характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; тобто його незалежність від позикових джерел	Збільшення; $K_{\text{авт}} > 0,5$
Коефіцієнт маневреності оборотного капіталу	(Оборотні активи – Поточні зобов'язання) / Власний капітал	Частка власних оборотних коштів у власному капіталі	Збільшення; $K_{\text{маневр.}} > 0,5$
Коефіцієнт концентрації запозиченого капіталу	Позиковий капітал / Пасиви	Характеризує ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів; тобто скільки доводиться позикового капіталу на одиницю сукупних джерел	Зменшення
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	Власні кошти / Позикові кошти	Характеризує забезпеченість заборгованості підприємства власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства	$K_{\text{ф.с}} > 1$

Продовження табл. 3

Показник	Формула для розрахунку	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
Коефіцієнт фінансового левериджу	Довгострокові зобов'язання / Власні кошти	Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Збільшення свідчить про підвищення фінансового ризику	Зменшення; $K_{\text{фін.лев.}} < 0,25$
Коефіцієнт фінансової стійкості	(Власний капітал + Довгострокові зобов'язання) / Пасиви	Частка стабільних джерел фінансування в їх загальному обсязі	$K_{\text{фін.ст.}} = 0,85-0,90$
<i>Показники рентабельності</i>			
Рентабельність капіталу (активів)	Чистий прибуток / Активи	Величина чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів	Збільшення
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	Величина чистого прибутку на одиницю власного капіталу	Збільшення
Рентабельність операційної діяльності	Дані Державної служби статистики		Збільшення
Рентабельність усієї діяльності	Дані Державної служби статистики		Збільшення

Джерело: побудовано за даними [6]

Результати розрахунків основних фінансових показників харчової промисловості представлено в табл. 4.

Таблиця 4

Показники інвестиційної привабливості для харчової промисловості

Показник	2014	2015	Абсолютне відхилення
<i>Показники ліквідності (платоспроможності)</i>			
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,16	1,16	0,00
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0,86	0,84	-0,02
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,06	0,05	-0,01
Співвідношення між поточною дебіторською та кредиторською заборгованістю	0,71	0,70	-0,01
<i>Показники фінансової стійкості</i>			
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними засобами	0,14	0,14	0,00
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	0,53	0,50	-0,03
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,22	0,16	-0,06
Коефіцієнт маневреності оборотного капіталу	0,42	0,64	0,22
Коефіцієнт концентрації запозиченого капіталу	0,78	0,84	0,06
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	0,28	0,19	-0,10
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,93	1,36	0,43
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,43	0,37	-0,05
<i>Показники рентабельності</i>			
Рентабельність капіталу (активів)	-0,05	-0,04	0,01
Рентабельність власного капіталу	-0,24	-0,26	-0,02
Рентабельність операційної діяльності	5,1	3,0	-2,10
Рентабельність усієї діяльності	-4,5	-3,3	1,20

Джерело: розраховано за даними [5]

В цілому харчова промисловість є привабливою для інвестицій, про що свідчать розраховані фінансові показники. Трохи погіршився стан справ щодо інвестиційної привабливості харчової промисловості у 2015 році порівняно з 2014 роком. Основними загальними проблемами харчової промисловості є брак власних коштів та від'ємна рентабельність усієї діяльності, активів та власного капіталу.

Для того, щоб оцінити інвестиційну привабливість галузей харчової промисловості у 2015 році, введемо позначення, що представлені у табл. 5:

- виробництво м'яса та м'ясних продуктів – М'ясо;
- перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків – Риба;
- перероблення та консервування фруктів і овочів – Фрукти і овочі;
- виробництво олії та тваринних жирів – Олія;
- виробництво молочних продуктів – Молоко;
- виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів – Борошно;
- виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів – Хліб;
- виробництво інших харчових продуктів – Інші харчові продукти;
- виробництво готових кормів для тварин – Корми для тварин;
- виробництво напоїв – Напої.

Таблиця 5

Показники інвестиційної привабливості для галузей харчової промисловості за 2015 рік

Показник	М'ясо	Риба	Фрукти і овочі	Олія	Молоко	Борошно	Хліб	Інші харчові продукти	Корми для тварин	Напої
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Показники ліквідності (платоспроможності)</i>										
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	0,14	1,17	1,03	1,02	1,08	1,91	0,97	1,34	1,08	1,08
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0,12	0,78	0,79	0,66	0,90	1,19	0,70	1,08	0,61	0,61
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,00	0,06	0,05	0,04	0,02	0,09	0,04	0,09	0,02	0,02
Співвідношення між поточною дебіторською та кредиторською заборгованістю	0,09	0,69	0,61	0,51	0,82	1,06	0,60	0,92	0,57	0,57
<i>Показники фінансової стійкості</i>										
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними засобами	-6,28	0,14	0,03	0,02	0,08	0,48	-0,03	0,26	0,08	0,08
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	-38,94	0,43	0,10	0,05	0,47	1,27	-0,12	1,29	0,18	0,18
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,25	0,12	-0,01	-0,07	0,11	0,40	0,19	0,37	0,09	0,09
Коефіцієнт маневреності оборотного капіталу	-16,43	1,06	-2,23	-0,17	0,51	0,98	-0,10	0,50	0,70	0,70
Коефіцієнт концентрації запозиченого капіталу	5,01	0,88	1,01	1,07	0,89	0,60	0,81	0,63	0,91	0,91
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	0,05	0,13	-0,01	-0,07	0,13	1,53	0,23	0,59	0,10	0,10
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,91	1,15	-26,09	-4,36	1,80	0,45	1,37	0,24	1,85	1,85
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,48	0,25	0,26	0,25	0,32	0,57	0,45	0,46	0,25	0,25

Продовження табл. 5

Показник	М'ясо	Риба	Фрукти і овочі	Олія	Молоко	Борошно	Хліб	Інші харчові продукти	Корми для тварин	Напої
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Показники рентабельності</i>										
Рентабельність капіталу (активів)	0,02	0,02	-0,06	-0,11	-0,05	0,00	-0,07	-0,03	-0,01	-0,01
Рентабельність власного капіталу	0,07	0,18	-5,38	-1,51	-0,49	0,00	-0,37	-0,09	-0,11	-0,11
Рентабельність операційної діяльності	6,7	2,8	1,2	-0,4	1,5	4,3	4,1	7,5	0,9	0,9
Рентабельність усієї діяльності	1,7	1,0	-4,9	-7,1	-4,1	0,1	-4,5	1,4	-0,6	-0,6

Джерело: розраховано за даними [5]

На основі даних табл. 5 та за допомогою пакету прикладних програм SPSS було отримано дендограму групування галузей харчової промисловості за рівнем інвестиційної привабливості (рис. 2). На вертикальній вісі дендограми представлено номери галузей харчової промисловості (номер позначення наведено в табл. 5), які групуються за сумою квадратів відстаней (горизонтальна вісь).

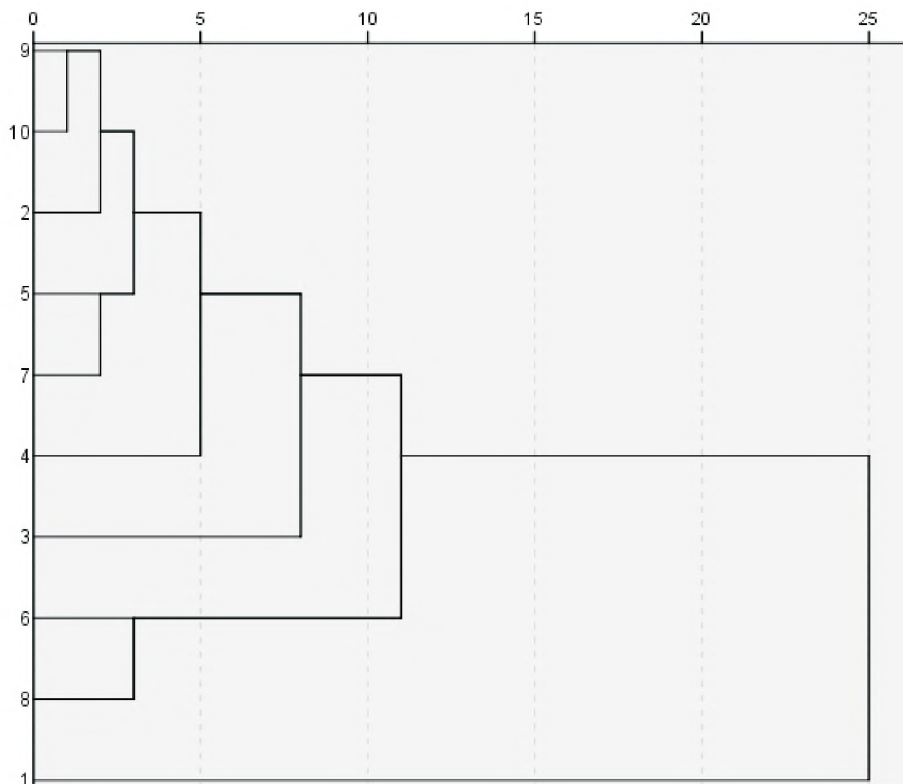

Рис. 2. Дендограма поєднань галузей харчової промисловості за рівнем інвестиційної привабливості

Джерело: побудовано на основі даних табл. 5

Виходячи з рис. 2 можна виділити три групи, що охоплюють галузі із високим, середнім та низьким рівнем інвестиційної привабливості.

Для проведення кластерного аналізу дані було стандартизовано. Обраний метод кластерного аналізу базується на мінімізації суми квадратів відстаней між кожним

спостереженням та центром його кластеру. Також отримані групи було перевірено на значущу відмінність одна від одної за допомогою критерію Стьюдента.

Отримані групи галузей харчової промисловості за рівнем інвестиційної привабливості представлено у табл. 6.

Таблиця 6

Групування галузей харчової промисловості за рівнем інвестиційної привабливості у 2015 році

Група	Галузь
Галузі з низьким рівнем інвестиційної привабливості	Перероблення та консервування риби, ракоподібних і моллюсків Виробництво молочних продуктів Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів Виробництво готових кормів для тварин Виробництво напоїв
Галузі із середнім рівнем інвестиційної привабливості	Перероблення та консервування фруктів і овочів Виробництво олії та тваринних жирів Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів Виробництво інших харчових продуктів
Галузі із високим рівнем інвестиційної привабливості	Виробництво м'яса та м'ясних продуктів

Джерело: побудовано на основі рис. 2

Отже, до галузей харчової промисловості, що мають найвищий рівень інвестиційної привабливості в Україні, потрапило виробництво м'яса та м'ясних продуктів. Інвесторам також слід звернути свою увагу на галузі з перероблення та консервування фруктів і овочів, виробництво олії та тваринних жирів, виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів та виробництво інших харчових продуктів.

Висновки і рекомендації. В результаті аналізу з'ясовано, що в харчовій промисловості спостерігається досить високий рівень освоєння капітальних інвестицій, що характеризується певною нестабільністю. У 2015 році виявлено підвищення ефективності використання основних засобів у харчовій промисловості, що підтверджується позитивною динамікою показника фондівіддачі. Разом із тим, негативним моментом є падіння обсягів прямих іноземних інвестицій. Хоча в цілому харчова промисловість є привабливою для інвестицій, про що свідчать розраховані показники ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності. Основними проблемами, на які керівникам підприємствам слід звернути увагу, є нестача власних коштів та від'ємна рентабельність усієї діяльності, активів та власного капіталу. За допомогою кластерного аналізу також виявлено, що найбільшу інвестиційну привабливість для інвесторів має галузь з виробництва м'яса та м'ясних продуктів за рахунок м'яса птиці.

Отже, на підприємствах харчової промисловості інвестиційна активність повинна бути спрямована на забезпечення випуску продукції, що буде високорентабельною; організацію пошуку шляхів збільшення виробництва і реалізації продукції; впровадження нових технологій, техніки, а також механізмів фінансування інноваційної діяльності.

Отже, пріоритетними напрямками державної політики щодо інвестиційної діяльності в харчовій промисловості мають бути:

1. Створення системи моніторингу потреб населення для максимально можливого його задоволення у якісних харчових продуктах, своєчасного виявлення нових трендів у харчуванні та інноваційних технологій у харчовій промисловості.

2. Дієва кадрова політика у сфері інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості.

3. Створення вітчизняної інвестиційно-інноваційної платформи “Інноваційні технології АПК” для підтримки зв’язку між бізнесом та наукою.
4. Впровадження інформаційних технологій у виробництво харчових продуктів, у тому числі “розумних” виробничих процесів на основі “Інтернету речей”.
5. Ефективне використання відходів виробництва підприємствами харчової промисловості.
6. Створення системи моніторингу інвестиційної діяльності підприємств.
7. Впровадження дієвих інструментів бюджетного фінансування діяльності підприємств.

Список використаних джерел

1. Гончарук А. Г., Яцик А. А. Про фактори інвестиційної привабливості харчових підприємств [Електронний ресурс]. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/echp_2012_1_9.pdf
2. Кошельок Г. В. Система факторів, які впливають на оцінку інвестиційної привабливості підприємств харчової промисловості [Електронний ресурс]. URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/749/1/%D0%A%D0%BE%D1%88%D0%B5...D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf>
3. Семенчук Л. І., Мороз С. О. Інвестиційна привабливість підприємства та методи її оцінювання [Електронний ресурс]. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/186.pdf>
4. Шаманська О. І. Механізм підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств харчової промисловості [Електронний ресурс]: URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2012/8.pdf
5. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з титул. екрана.
6. Методичні вказівки до виконання розрахункової частини дипломних робіт на тему “Комплексний фінансовий аналіз діяльності підприємства” / В. М. Боронос, П. М. Рубанов, М. А. Деркач. – Суми: Вид-во СумДУ, 2007. – 65с.

*Л. А. ЯЩЕНКО,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
отдела економічних досліджень,
Інститут продовольствених ресурсів
Національної академії аграрних наук України*

Инвестиционная привлекательность отраслей пищевой промышленности Украины

В статье проанализированы тенденции по основным средствам в пищевой промышленности, оценена общая инвестиционная привлекательность пищевой промышленности и выявлены наиболее и наименее инвестиционно привлекательные отрасли с помощью кластерного анализа. Предложены стратегические направления развития управления инвестиционной деятельностью на уровне правительства. Предложены стратегические направления государственной политики в отношении инвестиционной деятельности в пищевой отрасли.

Ключевые слова: *инвестиционная привлекательность, иностранные инвестиции, показатели ликвидности, показатели финансовой устойчивости, показатели рентабельности, кластерный анализ.*

L. O. YASHCHENKO,
PhD (Economics),
Senior Researcher of Department for Economic Studies,
Institute for Food Resources,
Ukrainian National Academy of Agrarian Sciences

Investment Attractiveness of Food Industries in Ukraine

Effective investment is a factor for long-term company development. As enhancement of investment attractiveness is a required condition for economic growth and improvement of living standards, it needs to be on the agenda at government and company level. The article's objective is to study investment attractiveness of food industries in Ukraine over 2012–2015.

Investment attractiveness of food industries can be measured by indicators of liquidity, financial sustainability, and profit rate. Basically, food industries in Ukraine are attractive for investment, which is demonstrated by assessment of the financial indicators. The investment attractiveness worsened slightly in 2015 compared with 2014. The essential problems faced by food industries are shortage of internal funds and negative profit rate of all the activities, assets and own capital.

Official statistical data and software package SPSS are used to build the dendrogram, allowing for dividing food industries by level of investment attractiveness into three groups: industries with high, medium and low level of investment attractiveness. It is found that meat industry is the one with the highest level of investment attractiveness. Also, investors should look positively at food-canning industry, oil and animal fat industry, flour-milling industry, starch and starch products industry, and other foods industry.

Keywords: *investment attractiveness, foreign investment, liquidity indicators, financial sustainability indicators, profitability indicators, cluster analysis.*

Посилання на статтю:

Ященко Л. О. Інвестиційна привабливість галузей харчової промисловості України // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць. 2017. № 1-2. С. 68-76.